

Boerenlandvogels in de knel

Het aantal vogels van het open boerenland, zoals de Grutto en de Patrijs, is sinds 1990 met bijna 70 procent afgenomen. Alleen de groep vogels die op erven en in struweel in het buitengebied broedt bleef nagenoeg stabiel. Maatregelen om het nestsucces van weidevogels te verbeteren hebben maar weinig succes. In de onlangs verschenen Boerenlandvogelbalans schetsen de cijfers een somber beeld van de broedprestaties van bekende vogels als de Scholekster en de Kievit.

Het gaat niet goed met onze akker- en weidevogels. Ze hebben te lijden onder het geïntensiveerde landgebruik en de daarmee samenhangende verdroging, vermesting en versnippering. Minder voedsel en meer predatie zijn daar directe gevolgen van.

Het totaalbeeld van de gegevens van 26 soorten die vooral in het boerenland voorkomen, is weinig rooskleurig, zegt onderzoeker Erik Kleyheeg: 'We zien niet alleen een achteruitgang in de aantallen, ook de verspreiding wordt minder en bovendien loopt het nest- en broedsucces terug.' Met name de vogels van grasland en akkers zijn in nog geen dertig jaar tijd met

bijna zeventig procent afgenomen. Naast de Scholekster en Kievit zijn ook de Grutto en de Wulp grote verliezers. Bij de Kievit en Patrijs gaat de afname in het afgelopen decennium zelfs sneller dan voorheen.

De groep erf- en struweelvogels laat een wisselend beeld zien, dat per saldo stabiel is sinds 1990. Zo doet de Putter het erg goed, maar de Zomertortel juist weer bijzonder slecht. De aantalsafnames doen zich vooral in het zuiden en westen van ons land voor, terwijl de aantallen in het noordoosten juist toenemen.

Nestsucces en predatie

Wil de stand van de weidevogels verbeteren, dan moeten er in de eerste plaats voldoende eieren uitkomen. Minstens zo belangrijk is dat deze kuikens ook overleven. Maar uit tellingen blijkt een gestage daling van die kuikenoverleving, als gevolg van diepteontwatering, monocultuur en de vele aanwezige predatoren. Tussen 2004 en 2018 verloren de Scholekster, Kievit, Grutto, Wulp en Tureluur bij elkaar gemiddeld een derde van de legsel aan predatie, zo blijkt uit nestmonitoring.

Het verlies van nesten verschilt sterk per type landschap. In het algemeen is de kans op het voorkomen van predatoren kleiner als de omgeving meer open is, verder verwijderd is van de bebouwde kom en minder intensief benut wordt. Hoog grondwater en meer wegen hebben juist een tegenovergesteld effect. Maar per type landschap kunnen deze effecten zeer verschillend zijn. Het is dan ook niet voor Nederland als geheel te zeggen welk landschapsbeheer de aantallen predatoren kan beperken.

Beheer en bescherming

Met agrarisch natuurbeheer en in natuureservaten wordt al decennialang geprobeerd het leefgebied van weidevogels te verbeteren, bijvoorbeeld door aangepast maaibeheer of de aanleg van plasdrasgebieden. Op sommige plaatsen in Nederland worden predatoren gevangen of geschoten, in de hoop dat hiermee minder weidevogels gegrepen worden. Overigens

is dit alleen wettelijk toegestaan bij de Vos en de Zwarte Kraai, en in Fryslân op proef met Steenmarters. Het succes van al deze maatregelen is echter beperkt. Een alternatief om legsel te beschermen, is het afrasteren van gebieden. Daarvan zijn de resultaten wel wat hoopgevender. In broedgebieden waar een hek met schrikdraad omheen stond, ging slechts zeven procent van de weidevogellegsel verloren door predatie, terwijl dit in controlegebieden 78 procent was.

Minimaal 250 hectare

Alle maatregelen ten spijt, is het voor het nestsucces van weidevogels vooral belangrijk dat weidevogelgebieden van voldoende omvang zijn. Een omvang van 250 hectare is een absoluut minimum, maar in de praktijk is een gebied dat tien keer zo groot is pas echt effectief. En dat maakt het afrasteren van zo'n gebied, wat in principe dus goed kan werken, een behoorlijke uitdaging. Om dit gebied heen zou bovendien een bufferzone van een kilometer breed moeten liggen, waarin het beheer dusdanig is dat het minder aantrekkelijk is voor predatoren. Denk aan een open landschap waar weinig muizen huizen. Die vormen immers het stapelvoedsel voor veel predatoren.

Voldoende variatie

En met alleen omvang zijn we er niet. Het broedgebied zelf moet voldoende variatie bieden voor de weidevogels. Een afwisseling van hoge en lage, open en gesloten vegetatie, bestaande uit een mengsel van grassen en kruiden, waardoor de vogels voldoende mogelijkheid hebben zich te verschuilen en voedsel te vinden voor de jongen. Pas als aan die voorwaarden is voldaan, kan aanvullend beheer van predatoren een toegevoegde waarde hebben.

Door nauwgezet te monitoren of genomen maatregelen ook leiden tot meer vogels, kunnen we goed onderbouwde uitspraken doen over het nut ervan en het agrarisch natuurbeheer effectiever maken.

● Marcel Wortel

De Boerenlandvogelbalans is samengesteld door Sovon, LandschappenNL en de Bond Friese VogelWachten (BFVW). De basis ervan bestaat uit gegevens die door hun vele duizenden vrijwilligers zijn verzameld.